

ישיבת חברון נוסדה ע"י קדושי עליון, הסבא מסלבודקה זצוק"ל ותלמידיו הגדולים, בישיבה, שהיתה בית חיינו, השתדלנו ללמוד ולינוק את היסודות שעליהם נוסדה, ואותם לימדו אותנו פה, ואלה היו בעיקר שלושה דברים, זאת - כמובן - חוץ מהדבר שכל ישיבה עומדת עליו - הלימוד העמוק, הגדלות בתורה, להיות שקוע בתורה, לגדול בתורה, זהו לימוד מיוחד בפני עצמו, דבר ששייך לכל מקום תורה ועליו נוסד כל מקום תורה.

היסוד האחד והמיוחד שעליו עמדה הישיבה היה, כפי שכתוב בפסוק: "טעמו וראו כי טוב ה', אשרי הגבר יחסה בו" (תהילים ל"ד ט'). הפסוק הזה הוא הכחשה גמורה למה שנקרא בפי העולם "פרומקייט". הקב"ה בעצמו מבקש ואומר: "טעמו וראו כי טוב ה'", כלומר, צריך לקיים את התורה והמצוות מפני שזה טוב, צריך לטעום ולראות שזה טוב, ואשרי הגבר יחסה בו. הסבא מסלבודקה לימד שהלימוד בתורה צריך להיות עם כל החיות, עם כל הנעורים, עם כל הטעם, כל טעם שאדם טועם בכל דבר, החיות כולה, צריך להכניס בלימוד ולמצוא את זה בתורה. ידוע בסוף כריתות איסורי ביאה, מי שמוצא שיש לו טעמים אחרים, או שנמשך לדברים אחרים בעולם, חלילה, אז יפנה ליבו לדברי תורה. "אילת אהבים ויעלת חן" (משלי ה' י"ט). כלומר שלעסוק בתורה צריך גם בתור דבר כזה, לטעום בלימוד את כל הטעמים שיש בעולם. "טעמו וראו כי טוב...אשרי הגבר יחסה בו". זה מה שאנחנו שמענו ולמדנו פה, בבימ"ד זה, מעל בימה זאת.

כתוב בגמרא בחגיגה ה' ע"ב: "תנו רבנן שלשה הקדוש ברוך הוא בוכה עליהן בכל יום על שאפשר לעסוק בתורה ואינו עוסק ועל שאי אפשר לעסוק בתורה ועוסק ועל פרנס המתגאה על הציבור". קשה, מה פשרהבכיה על מי שאי אפשר לו לעסוק בתורה ועוסק, מה הענין שהקב"ה בוכה עליו, באותה בכיה כמו על מי שאפשר לו לעסוק בתורה ולא עוסק. שמענו פה בשם הסבא מסלבודקה זצוק"ל, הבכיה הזאת על מי שא"א לו לעסוק בתורה ועוסק, היא בכיה על החיות, על העונג שנמנע ממנו. הבכיה אינה על חסרון והעדר קיום המצווה, אלא, ככל בכיה, זו על הפסד חיים. על זה בוכים. מי שאפשר לו לעסוק בתורה ולא עוסק, הרי זה בכי על העדר החיות, ומי שאי אפשר לו לעסוק ועוסק, אזי העסק בתורה אינו עם כל העונג והחיות כי הוא טובל. גם על זה הקב"ה בוכה. והבכיה הזאת היא על שניהם. כך למדנו פה בשם הסבא מסלבודקה ותלמידיו הגדולים: התפיסה של כל החיות כולה, למצוא את כל החיים כולם בתורה. "אילת אהבים ויעלת חן", בכל עת, כמו שמביא הרמב"ם שם. זה היה הדבר הראשון.

יסוד נוסף שעליו הוקמה הישיבה, הוא יסוד מכלל המצווה של "והלכת בדרכיו, מה הוא.. אף אתה..." בזה נכללו כל מידותיו של הקב"ה כולם. הנביאים גילו לנו את מידותיו, השתמשו כלפי הקב"ה בכל השמות והכינויים שכתובים בספרי הנביאים, וכך כל ספרי הנביאים הם דינים שצריך לנהוג בהם מדין "והלכת בדרכיו". אנו מוצאים במידותיו של הקב"ה דוגמא ליסוד זה, שגם אותו למדנו פה בשם הסבא מסלבודקה.

בגמרא בסוף פסחים (ק"ח ע"א) כתוב: "אמרו, בשעה שהפיל נמרוד הרשע את אברהם אבינו לתוך כבשן האש אמר גבריאל לפני הקדוש ברוך הוא רבונו של עולם ארד ואצון

ואציל את הצדיק מכבשן האש אמר לו הקדוש ברוך הוא אני יחיד בעולמי והוא יחיד בעולמו נאה ליחיד להציל את היחיד". רואים מכאן שגם זו מידה ממידותיו של הקב"ה ששייך להיות כמוהו - להיות יחיד. אני יחיד והוא יחיד בעולמו. בגמרא בריש חגיגה כתוב: "אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל, אתם עשיתוני חטיבה אחת בעולם ואני אעשה אתכם חטיבה אחת בעולם, אתם עשיתוני חטיבה אחת בעולם שנאמר שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד, ואני אעשה אתכם חטיבה אחת בעולם שנאמר ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ" (ברכות דף ו ע"א). כלומר, כלל ישראל עושים את הקב"ה יחיד, חטיבה אחת בעולם, זה מה שנקרא יחיד, שהדברים נמצאים בו ביחידות, באופן שהוא לא בין יתר הדברים שנמצאים בעולם. זה מה שכתוב ברמב"ם - שאין מציאותו כמציאותנו. יחיד - זו מציאות בפני עצמה, שאינה נתפשת עם יתר המציאויות שיש בעולם, דבר בפני עצמו, זהו - "אעשה אתכם חטיבה אחת, שנא' מי כעמך ישראל גוי אחד בארץ". גם זו מציאות שנקראת "יחיד". "ויהיו שם ישראל לגוי, מלמד שהיו ישראל מצוינים שם", הם לא היו כיתר הדברים, אחד מרבים, אלא יחידים, דבר בפני עצמו, אני יחיד בעולמי והוא בעולמו.

וכשם שהחידוש המיוחד שחידשו גדולי עליון, המיסדים של הישיבה, "לעבוד את הקב"ה בטעם הטוב שיש בלימוד, בגשמאק", היה בבחינת עבודה, עבודה שלימה, כך היתה עבודה שלימה בלהיות "יחיד", להשתדל בכל הכוחות להבליט את היחידות של כל אחד ואחד, "לפיכך נברא האדם יחידי", כל אחד עולם מלא. וכל עולם מלא הוא מציאות לעצמו. דבר שלם לעצמו. עולם מלא הוא דבר שאינו נספר בין יתר הדברים, לא להיות נתון בדפוס, להתנגד בכל הכח לכך. להתרחק, להימנע ממה שנקרא בלשון העולם "תלבושת אחידה" - קרי להראות כמו כולם, להכנס למסגרת, אלא להיות יחידות. זהו לעבוד את הקב"ה בלהיות יחיד, להיות דומה לו, אני יחיד וכל אחד צריך להיות יחיד בעולמו.

הדבר השלישי, שהוא אולי העיקר, היה הסוד הגדול של צלם אלוקים. הנכבדות, הכבוד, מה שנקרא כולו אומר כבוד. המידה הזאת שנקראת "כבוד", "איזהו מכובד - המכבד את הבריות". המידה של כבוד מתגלה בכבוד שמשפיעים על הסביבה, וכל הסביבה כולה מתרוממת. בן אדם לא יכול להיות זול, פחות, אלא - נכבד. אחד מהסימנים של הדור האחרון, כפי שכתוב בגמרא, אחת מהקללות שקילל ישעיהו הנביא את ישראל, ונתקיים בדעקבתא דמשיחא, "ירהבו הנער בזקן והנקלה בנכבד", נקלה מרהיב עוז לפגוע בנכבד. אבל יש מישהו נכבד כזה שקשה להיות נקלה על ידו. א"א להיות נקלה ע"י נכבד אמיתי, שכולו אומר כבוד.

כל המידות האלו היו במידה מלאה, במידה גדושה, בנפטר הגדול, בראש הישיבה זצ"ל. תמיד. אני עוד זוכר מלפני שנים, מימי הנעורים, מה שנקרא "להיות שקוע בלימוד. להיות מוטרד בלימוד. היו זמנים, כבר בשנים ההם, שאפשר היה לשבת לדבר איתו, ופתאם לחוש שאינו נמצא פה. הוא נמצא באיזו טרדה אחרת. זה היה מילתא דשכיחא. כשהיה באמצע ענינים אחרים, הוא היה קופץ לארון, מוציא ספר, מסתכל בענין שהיה עסוק בו. הטיידה האמיתית, להיות טרוד, לחיות איתו, והדבר הזה היה זורם עם מחזור הדם, נמשך בדמו, כלשונם של הראשונים. התורה זרמה בדמו. הוא חי בזה. שמחת עולם באיזו מציאה של דבר חידוש, קשה לתאר, כשהיה קשר בינינו היה זה זמן קצר אחרי ההסתלקות של החזו"א,

הייתי עוד צעיר מאד, תמיד היה אומר לי בשם החזו"א: כשיש טעם ב"קצות", איך יכול להיות טעם באיזה שהוא דבר אחר בעולם? החיות והטוב טעם, הטעימה של הדברים, עד כדי הנאה חושית ממש מסברה טובה. מידיעה חדשה, מנפקא מיניה טובה, מחידוש לדינא, איך יהיה הדין במקרה כזה, חזק יסוד אחד מיסודות מהותה של סלבדקה.

הדבר השני, בו היה מצטיין באופן מיוחד, בולט, עד זקנה ושיבה: ביחידות. תמיד היה מקורי, תמיד היה יחיד, דעתו שלו, אף פעם, אף פעם בכל מקרה, לא היתה זו הדעה המהלכת. תמיד - דעתו שלו. המיוחדת לו, ושלו בלבד.

והנכבדות - הכבוד. ככל שהשתדל לרדת, ולצרף עצמו גם לבני נעורים, להיות חבר, לקרב, להכניס הביתה, להיות בלי גינונים של כבוד חיצוני, אשר לא היה לו אף פעם, עם כל זה תמיד היה דרך ארץ כלפיו, תמיד היה נכבד, תמיד היה נעלה.

הוא היה עבורנו הדמות, תפארת היצירה, ראינו בו את הדמות שאליה התכוונו רבותינו קדושי עליון המיסדים של ישיבת חברון. אל צורת האדם הזאת. אל הנער הזה התפללתי. זה מה שראינו בו כבני נעורים. אלו הגידולים שהם התכוונו לגדל. זו היתה בשבילנו הדוגמא - להשתדל להראות כך.

כל הלימודים האלו היו היסודות שניקנו פה, בבית חיינו, ומפה יצאנו כל אחד לדרכו, אבל היסוד החזק שהיה באותו חינוך שקבלנו פה, והעוצמה של ההשפעה של ראש הישיבה זצ"ל, של הנפטר הגדול, זה דבר שקשה לומר במילים.

עוד דבר שלמדנו פה. כתוב בחז"ל: "כל השופך דמים כאילו ממעט את הדמות, שנא': 'שופך דם האדם באדם דמו יישפך', כי בצלם אלקים עשה את האדם" (מדרש רבה על הפסוק הזה בנח). לימדו אותנו, גם זה בשם הסבא, שזו הסיבה שאסור להיות רוצח, עיקר הפגם הנורא שבחטא הרציחה אינו ברציחה, אלא במיעוט הדמות שברציחה, כי בצלם א' עשה את האדם, צורת אדם אחרת, צורת אדם עם צלם, אפילו איסור רציחה נובע מזה, להרוג אדם זה איסור כמושכל ראשון, לנו אסור משום שממעט את הדמות. זו רציחה של הדמות.

כנראה שזה הדבר השלישי שעליו הקב"ה בוכה בכל יום, על פרנס המתגאה על הציבור בחינם, ובכך - הוא ממעט את הדמות, פוגע בצלם. ציבור של כלל ישראל הוא הדבר הנכבד ביותר שישנו, הקב"ה לא מואס בתפילתם של רבים, "מי גוי גדול אשר לו אלקים קרובים כה' אלקינו בכל קוראינו אליו", והא כתיב "דרשו ה' בהמצאו", כתוב בגמרא: כאן ביחיד כאן כציבור. ציבור הוא "גוי גדול, אשר לו א' קרובים כה' אל' בכל קוראינו". בגירסת ההגדה - "לגוי גדול" - מלמד שהיו מצוינים שם. מיוחדים, מצוינים. פרנס שמתגאה על הציבור בחינם, שלא לשם שמים לפי נוסח אחד, ממעט את הדמות, את הגוי גדול, לא יתכן לפגוע בציבור, שהוא הדבר הנכבד ביותר שיש בעולם.

כל בכיה, הן אצל בני אדם וכך אצל הקב"ה, היא על העדר חיות. בכל מקום שיש בכיה שם העדר חיות. המהר"ל מחדש בסוף ה"גור אריה" על מה שכתוב בגמרא: "אפשר משה מת והוא כותב וימת שם משה", איך יכל לכתוב וימת שם משה. אחד התורצים בגמרא: עד כאן הקב"ה אומר ומשה כותב ואומר, ומכאן הקב"ה אומר ומשה כותב בדמע. על זה נאמרו כמה וכמה פרושים. המהר"ל אומר שם, מכיון שמשה בכה על מיתתו, אין זה כבר שקר לכתוב "וימת שם משה". משה כותב בדמע, בבכיה כבר יש מיתה. "המוריד דמעות על אדם כשר, הקב"ה סופרם ומניחם בבית גזיו" (שבת ק"ב ע"ב). גם על זה אומר המהר"ל, הקב"ה

סופרס ומניחם בבית גנזיו, לא בבית גנזים המיוחד לדמעות, אלא באותו מקום שם שוכנת נשמתו של הנפטר, באותו מקום שם נמצאות הדמעות שמורידים, הצער על ההעדר שלו, נמצא יחד איתו. הצער על ההעדר זהו עצם חיותו. וכן "כל המתעצל בהספדו של חכם ראוי לקוברו בחייו", הפשט הפשוט הוא שזו מידה כנגד מידה, מי שמתעצל בהספד הוא כרוצה, הוא מפטיק את חיותו של הנפטר באמצע, החיות של אותו אדם כשר, נקטעת בזמן שמתעצלים בהספדים, ולא מראים, לא מבליטים את הצער הגדול, על ההעדר הגדול שאינו אתנו.

כל דמעה ודמעה היא דבר שמגיע, יורד, הדמעות מגיעות מאותו מקום, ממקום החיות בעצמו. מאותו מקום שנשארה חיות נשפעים הדמעות, ההרגשה של ההעדר, הדמעות האלה בעצמן הן הן האופן בו הוא חי ביחד אתנו. כעת, בזמן הזה שההעדר שלו מורגש, זהו ההספד. הטעם הטוב, אני רוצה לבאר את מה שנמצא בקדמונים שכתוב שדמעה בגימט' טעם. כל תפיסה של טעם, היא תמיד תפיסה של חיות, "על כל מה שבראת להחיות בהם נפש כל חי". להחיות - פירושו לתת טעם. כך כתוב גם בראשונים. "בורא נפשות רבות וחסרונן", אלו דברים שהם עיקר וא"א בלעדיהם בעולם, ו"על כל מה שבראת להחיות", אלו דברים שנתנו להנות. טעם זה התפיסה של החיות. ומאותו מקום, כשהדבר הזה איננו, החיות מתבטלת, ההרגשה הזאת, היא שמביאה דמעה, על החיות האמיתית, על הדמות שהתמעטה. עלי כבוד אשר ניטל, ועל טעם טוב שנסתלק מן העולם. על זה ראוי להוריד דמעה.